

عنوان نشست: سیاست‌گذاری‌های اجتماعی در حوزه سالمندی

شناسنامه نشست	
واحد برگزار کننده نشست:	دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی
مسئول نشست:	عبداله معتمدی (عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی)
تاریخ برگزاری نشست:	۱۳۹۷
اعضای هیئت علمی:	دکتر احمد برجعلی، دکتر مهدی خانجانی، خانم دکتر حسین ثابت، خانم دکتر رافضی، دکتر ابوالقاسم عیسی مراد، دکتر در تاج (اعضای هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی)، دکتر راشدی (عضو هیئت علمی دانشگاه علوم بهزیستی)، خانم دکتر زنجری (عضو هیئت علمی دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی)
نمایندگان دستگاه‌های اجرایی مرتبط:	دکتر جلیلی (نماینده محترم مجلس)، دکتر سلمان خدادادی (رئیس کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی)، محمدرضا بادامچی (نائب رئیس کمیسیون اجتماعی مجلس)، حیدرعلی عابدی (نماینده مردم اصفهان در مجلس و سخنگوی کمیسیون بهداشت و درمان)، دکتر سیدحسن موسوی‌چلک (رئیس انجمن مددکاری ایران و مشاور رئیس سازمان بهزیستی کشور)، دکتر مصطفی سراج (مدیرکل دفتر امور مراکز توان‌بخشی و مراقبتی سازمان بهزیستی کشور) و دکتر صافی (رئیس کانون بازنشستگان آموزش و پرورش)
مسئله محوری نشست:	سیاست‌گذاری سالمندی در ایران، نقاط قوت و ضعف‌های آن
سازمان‌های هدف توصیه سیاستی:	مجلس شورای اسلامی، سازمان بهزیستی، صدا و سیما، کانون‌های بازنشستگی و انجمن مددکاری ایران

چکیده مباحث طرح‌شده:

سرعت رشد جمعیت سالمندی در ایران بسیار زیاد است. در حال حاضر رشد جمعیت سالمندی در ایران سه برابر رشد جمعیت است. بر اساس سرشماری عمومی سال ۱۳۹۵ نسبت جمعیت سالمند در

ایران، حدود ۹ درصد است ولی پیش‌بینی‌ها این است که در سال ۲۰۵۰ این نسبت به بالای ۳۰ درصد برسد که عوارض روانی و اجتماعی آن بسیار حائز اهمیت و قابل مطالعه است.

اگر بخواهیم به برنامه‌ها و قوانین مرتبط در ارتباط با سیاست‌گذاری‌های اجتماعی در ایران اشاره کنیم باید گفت در موارد زیر به این موضوع توجه شده و یا بدان اشاره شده است:

۱. در اصل ۲۹ قانون اساسی آمده است: برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، از کارافتادگی، بی‌سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث و سوانح، نیاز به خدمات بهداشتی درمانی و مراقبت‌های پزشکی به صورت بیمه و غیره، حقی است همگانی. دولت موظف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت‌های مالی فوق را برای یک‌یک افراد کشور تأمین کند.

۲. بر اساس بند ۷ سیاست‌های جمعیتی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری «فرهنگ‌سازی برای احترام و تکریم سالمندان و ایجاد شرایط لازم برای تأمین سلامت و نگهداری آنان در خانواده و پیش‌بینی سازوکار لازم برای بهره‌مندی از تجارب و توانمندی‌های سالمندان در عرصه‌های مناسب»، مطرح شده است.

۳. همچنین در بند ۱۵ سیاست‌های کلی خانواده ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری: اتخاذ روش‌های حمایتی و تشویقی مناسب برای تکریم سالمندان در خانواده و تقویت مراقبت‌های جسمی و روحی و عاطفی از آنان مطرح شده است.

۴. در مواد مختلفی از قانون برنامه ششم توسعه موضوع مرتبط با سالمندان مد نظر قرار گرفته است.

۵. در برنامه تحول نظام سلامت ارائه خدمات فعال به سالمندان جزء برنامه‌های تحول سلامت قرار گرفته است.

۶. قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی (مصوب ۱۳۸۳ مجلس شورای اسلامی)

۷. تشکیل دبیرخانه ملی سالمندان کشور (مصوب هیئت وزیران ۱۳۸۳)

۸. تصویب سند ملی سالمندی با شش هدف:

۱. ارتقا سطح فرهنگی جامعه در خصوص پدیده سالمندی

۲. توانمندسازی سالمندان
 ۳. حفظ و ارتقای سلامت جسمی، روانی و اجتماعی سالمندان
 ۴. ارتقا سرمایه اجتماعی و حمایت‌های اجتماعی
 ۵. توسعه زیرساخت‌های مورد نیاز در امور سالمندی
 ۶. امنیت مالی نظام حمایت از سالمندان
- واقعیت آن است که علی‌رغم تمام موارد فوق هنوز در ایران موضوع سیاست‌گذاری‌های اجتماعی در حوزه سالمندی متولی مشخصی ندارد و هنوز حساسیت اجتماعی لازم متناسب با اهمیت رشد پدیده سالمندی در جامعه ایران برای تصمیم‌گیران ایجاد نشده است. در واقع مشکل گروه‌های آسیب‌پذیر به‌خصوص سالمندان، در نبود قوانین حمایتی نیست، مشکل اصلی در عدم اجرا یا اجرای ضعیف آن است. برای مثال، دو سال از برنامه ششم توسعه می‌گذرد، اما بیش از هشتاد درصد آیین‌نامه‌های این قانون تهیه نشده یا اگر تهیه شده، اجرایی نشده است.

توصیه‌های سیاستی:

- با توجه به اهمیت موضوع سالمندی و تأثیر آن بر ترکیب جمعیتی ایران در سال‌های آتی لازم است:
۱. سیاست‌گذاران به‌خصوص مجلس شورای اسلامی ابعاد موضوع سالمندی را در دستور کار خود قرار داده و برای مقابله مؤثرتر با این پدیده الزامات قانونی لازم را برای دستگاه‌های اجرایی تعیین کنند.
 ۲. سیاست‌گذاری‌های مورد نیاز در مجلس شورای اسلامی فراتر از کمیسیون اجتماعی به کمیسیون‌های دیگر مجلس نیز برمی‌گردد که از این حیث باید این موضوع مورد نظر مجلس شورای اسلامی قرار گیرد.
 ۳. تحقیقات نشان می‌دهند یکی از دوره‌های حساس برای اصلاح سبک زندگی افراد در دوره سالمندی، دوره میان‌سالی است؛ یعنی اگر در دوره میان‌سالی افراد سبک زندگی مناسبی را انتخاب نکنند در دوره‌های سنی بالاتر این انتخاب بسیار مشکل و یا کم‌اثر خواهد بود. بالاترین رشد جمعیت ایران پس از پیروزی انقلاب اسلامی مربوط به دهه ۶۰ است. تمامی آن جمعیت در حال حاضر در ابتدای دوره میان‌سالی خود قرار دارند.

پرداختن به ابعاد سالمندی نه تنها برای سالمندان بلکه برای گروه‌های سنی پایین‌تر به‌ویژه برای افرادی که در میان‌سالی هستند بسیار با اهمیت است.

۴. صدا و سیما با کمک دانشگاه‌ها پروژه فهم گروه‌های سنی مختلف از پدیده سالمندی را طراحی و برای آن برنامه‌های مناسبی را تدارک ببیند. گاهی اوقات به لحاظ اجتماعی با یک انکار عمومی چالش‌های بزرگ مواجه می‌شویم و هم‌زمان می‌بینیم که بر موضوعاتی چون تأمین اجتماعی و مراقبت‌های پزشکی، بیش از حد تأکید می‌شود. اینجا وظایف رسانه‌ها بیش از پیش در آگاهی دادن به جامعه روشن می‌شود.

۵. یافته‌های مختلف پژوهشی و تجارب مثبت کشورهایی که به پیری جمعیت رسیده‌اند حاکی از اهمیت مشارکت سالمندان در جامعه است. این مشارکت می‌تواند به شکل داوطلبانه یا غیر داوطلبانه طراحی و برنامه‌ریزی شود.

۶. سیاست‌گذاری در حوزه سالمندی ابعاد مختلفی دارد و یک جنبه مهم آن توجه به فعال بودن بیمه‌های تأمین اجتماعی و همچنین دریافت خدمات و مراقبت‌های پزشکی است که باید کاستی‌های موجود شناسایی و برطرف شوند.

۷. یکی دیگر از جنبه‌های سیاست‌گذاری در حوزه سالمندی به اصلاح و متناسب‌سازی فضاهای کالبدی و معماری شهری برمی‌گردد که این موضوع نیز باید توسط کمیسیون عمران مجلس و شهرداری‌ها مورد توجه قرار گیرد.

۸. در طراحی سیاست‌های اجتماعی برای سالمندان توجه به زمان بسیار حائز اهمیت است. به عبارتی دیگر توجه به اکنون و این لحظه بسیار با اهمیت است. اگر تغییراتی که در یک زمان لازم است، اتفاق بیفتند پیشرفت در امور اجتناب‌ناپذیر است.

۹. تجربه بازنشستگی برای بخشی از شاغلین در جامعه ما همراه با استرس و مشکلات اجتماعی است. دانشگاه علامه طباطبائی پتانسیل لازم را برای آموزش افراد در شرف بازنشستگی برای مواجهه با شرایط این دوره دارد و امید است دستگاه‌های اجرایی به این مهم حساس شده و آموزش‌های لازم را برای پرسنل خود تدارک ببینند.